

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

А Науково-методичний супровід підвищення кваліфікації педагогів-позашкільників є актуальною проблемою якісного оновлення системи післядипломної педагогічної освіти. У статті визначено сутність, функції та подана характеристика складових науково-методичного супроводу. Підкреслено, що науково-методичний супровід курсів підвищення кваліфікації дозволяє забезпечити розвиток професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти.

Ключові слова: науково-методичний супровід; підвищення кваліфікації; післядипломна освіта; заклад позашкільної освіти; професійна компетентність; освітня програма; інформаційне середовище; блог

Актуальність проблеми. В умовах інноваційно-го розвитку України актуальною є проблема якісного оновлення післядипломної педагогічної освіти та її найвагомішої складової – науково-методичного супроводу підвищення кваліфікації. У педагогічну галузь дефініція «науково-методичний супровід» введена Національної доктриною розвитку освіти в Україні. Сам термін «супровід» підкреслює невторчання одного суб'єкта у діяльність іншого, поки вони не відчують потребу у взаємодії.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблема науково-методичного супроводу в педагогічній теорії й практиці є предметом досліджень багатьох учених, зокрема Н. Бухлової, В. Головінової та В. Головінова, Н. Давидюк, О. Маринівської, В. Пуцова, Т. Сорочан, Т. Сущенко, Н. Шуляки та ін.

Учені зазначають, що науково-методичний супровід треба розглядати як сукупність різноманітних форм, технологій, підходів, процедур, заходів, які забезпечують допомогу педагогічним та іншим працівникам у подоланні труднощів протягом усієї професійної діяльності.

Цінність науково-методичного супроводу полягає в тому, що він виконує низку функцій, серед яких можна назвати:

- інформаційну, що сприяє наданню педагогам необхідної інформації з конкретних питань;
- навчальну, орієнтовану на поглиблення знань і розвиток навичок педагога в системі неперервної освіти;
- діагностичну, спрямовану на виявлення проблемних моментів у діяльності педагога;
- консультаційну, яка передбачає надання допомоги педагогу щодо конкретної проблеми шляхом вказівки на можливі способи її вирішення або актуалізацію додаткових здібностей учителя;
- корекційну, спрямовану на зміну педагогом моделі практичної діяльності, яку він реалізує, та на виправлення помилок.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє визначити, що однозначного підходу до розу-

міння поняття «науково-методичний супровід» у сучасних дослідженнях немає. В окремих роботах розглядаються поняття «супровід», «психологічний супровід», «педагогічний супровід», «науковий супровід», «науково-методичний супровід». Питання ж науково-методичного супроводу підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти досліджене недостатньо.

Мета стаття полягає у визначенні сутності науково-методичного супроводу підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти.

Викладення основного матеріалу. Термін «супровід» згідно з тлумачним словником має декілька значень: «це дія за значенням супроводжувати, супроводити разом із ким-, чим-небудь», або «те, що супроводить будь-яку дію, явище» [1, с. 1217].

У дослідженнях Т. Сорочан науково-методичний супровід розглядається в межах діяльності закладу післядипломної освіти та визначається як нова педагогічна категорія, сутність якої полягає в тому, що це педагогічна технологія професійної педагогічної взаємодії суб'єктів освітньої діяльності, визначальними ознаками якої є особистісний і професійний розвиток як викладача, так і слухача, а результатом – якісно новий рівень освіти або нова якість професійної діяльності педагогів-вихователів, яка розглядається як професійна компетентність [4].

Учений Ю. Лобода визначає педагогічний супровід як особливу, гуманістично спрямовану систему взаємодії, яку спеціально організують викладачі, що надає тим, хто навчається, як суб'єктам освітнього процесу широке орієнтаційне поле навчально-професійної та науково-дослідної діяльності, в якому вони здійснюють вибір оптимальних методів, форм і засобів свого особистісного професійного розвитку. Учений називає дидактичні принципи науково-методичного супроводу: скерованість, науковість, системність, послідовність. Дійсно, для ефективної організації освітнього процесу необхідно координувати зусилля за всіма напрямками: від узгодженості модулів навчальних програм, розроблених викладачами різних кафедр до роботи з кожною окремою групою [3, с. 248].

У нашому дослідженні методологія науково-методичного супроводу ґрунтується на ідеях оновлення змісту підготовки педагога в умовах Нової української школи та має ознаки відкритої освіти як складної соціальної системи з множинними шляхами розвитку, що впливають із законів синергетики. Процес підготовки педагогічних кадрів до реалізації технологій виховної діяльності сучасного закладу позашкільної освіти мусить відповідати стратегічним векторам розвитку позашкільної освіти та стати взаємодією партнерів, творчою лабораторією набуття спеціальної соціально-педагогічної компетенції [2; 5].

Сутність науково-методичного супроводу підвищення кваліфікації педагогів позашкільної освіти полягає в розробленні комплексу заходів, визначених на основі досягнень науки й практики та спрямованих на розроблення науково-обґрунтованих нормативно-методичних, навчально-програмних, навчально-методичних документів, інформаційних матеріалів, засобів навчання.

Науково-методичне забезпечення курсів підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти спрямовується на:

- обґрунтування й проектування нових моделей та організаційно-педагогічних форм і змісту курсів підвищення кваліфікації;
- запровадження гнучкої та динамічної системи підвищення кваліфікації з опанування новітніх педагогічних і виробничих технологій і матеріалів із залученням навчальних баз закладів позашкільної освіти, установ культури, громадських організацій;
- прогнозування розвитку системи підвищення кваліфікації;
- залучення науковців і педагогів-практиків до процесу створення навчальної, навчально-методичної літератури з питань підвищення кваліфікації;
- опанування й подальше впровадження педагогами-позашкільниками інноваційних технологій у практику роботи;
- оновлення навчально-тематичних планів і програм, методичних, дидактичних, інформаційних матеріалів, навчальних посібників і засобів навчання;
- здійснення моніторингу якості підвищення кваліфікації.

Для забезпечення якості освітнього процесу нами була розроблена система науково-методичного супроводу підвищення кваліфікації педагогів-позашкільників, яка має такі складові:

1. *Організаційно-методична.* Одним із завдань організаційно-методичного забезпечення є організація освітнього процесу згідно із затвердженими навчальними програмами, реалізується через складання плану-графіку курсів підвищення кваліфікації, опрацювання заявок, розрахунок годин, підготовку розкладів тощо. Важливим елементом організації навчання є якісний склад

науково-педагогічних працівників. Кадрове забезпечення навчання здійснюється за рахунок підбору фахівців, спроможних виконувати завдання, передбачені освітніми програмами.

2. *Науково-процесуальна складова* науково-методичного супроводу підвищення кваліфікації спрямована на створення освітніх програм, навчально-методичних посібників, навчально-методичних, дидактичних матеріалів для проведення занять, підготовку мультимедійних презентацій, тестових завдань, підбір і розробку анкет, вибір засобів навчання тощо.

Основними нормативними документами, що визначають організацію освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації, є освітня програма та навчально-тематичний план, що базуються на вимогах нормативно-правових актів і враховують специфіку й особливості навчання в системі післядипломної освіти.

Так, освітня програма курсів підвищення кваліфікації за напрямом «Керівники гуртків закладів позашкільної освіти» є модульною й складається з пояснювальної записки; курикулуму, навчально-тематичного плану; змісту програми (анотації модулів); тематики спецкурсів за вибором; тестових завдань до навчальних модулів; рекомендованої літератури.

Вибір засобів навчання під час проведення курсів підвищення кваліфікації для педагогів закладів позашкільної освіти спрямований на задоволення індивідуальних потреб слухачів в особистісному та професійному зростанні, забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно й відповідально виконувати педагогічні функції.

Основними видами навчальних занять у системі підвищення кваліфікації є лекції, практичні та семінарські заняття тощо, а специфічними – тематичні дискусії, конференції з обміну досвідом тощо. З метою забезпечення якісного освітнього простору для слухачів курсів підвищення кваліфікації передбачено проведення занять педагогічної практики на базі опорних закладів, майстер-класів, воркшопів, тренінгів.

Зауважимо, післядипломна освіта розглядається як форма освіти дорослих, тому ґрунтується на основних положеннях андрагогіки – галузі педагогічної науки, що розкриває теоретичні й практичні проблеми навчання, виховання та освіти дорослої людини протягом життя. Забезпечення андрагогічних принципів навчання потребує від викладача розуміння особливостей дорослої аудиторії, вміння вибудовувати партнерські стосунки з педагогами; вміння формувати активно діючу навчальну групу дорослих та ефективно управляти її діяльністю; вміння розвивати соціально активні та творчі здібності педагогів; володіння специфічними методами навчання дорослих; задоволення потреб педагогів у професійному та неформальному спілкуванні.

Для педагогів закладів позашкільної освіти розробляються методичні рекомендації, спрямовані на організацію самостійного навчання, вміщують тезисний виклад тем з позначенням опорних слів, завдань і запитань для самоконтролю, список літератури. Крім того, слухачам пропонуються різноманітні навчально-методичні посібники, словники, довідники, підготовлені методистами та науково-педагогічними працівниками.

3. *Діагностична складова* науково-методичного супроводу курсів підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти спрямована на оцінку якості навчальної діяльності; підготовку звітів; аналітичних матеріалів.

Вивчення якості навчання на курсах підвищення кваліфікації здійснюється за допомогою методів психолого-педагогічної діагностики: анкет, тестів, бесід, педагогічного спостереження, які призначені для кількісного та якісного оцінювання досягнутого слухачем рівня сформованості професійної компетентності, світоглядних і громадянських якостей.

4. *Матеріально-технічне забезпечення* курсів підвищення кваліфікації включає наявність лекційних аудиторій, оснащених відеопроєкційним устаткуванням для презентацій, екраном, виходом в інтернет; приміщень для семінарських та практичних занять, для занять з ІКТ; бібліотеки з читальною залом; службових приміщень; холу для відпочинку.

5. *Використання інтернет-ресурсів.* У забезпеченні науково-методичного супроводу підвищення кваліфікації особливого значення набуває розвиток педагогами-позашкільниками інформаційно-комунікативної компетентності, спрямованої, перш за все, на розгалуження інформаційного середовища, що суттєво розширює можливості педагога [2].

Інформатизація освітнього середовища системи післядипломної освіти реалізується через створення моделі мережевої взаємодії, яка має обласний, районний (міський), шкільний рівні, що сприяє формуванню навичок роботи в інформаційних базах даних, мережі Інтернет, отриманню інформації щодо новітніх освітніх технологій, перспективного педагогічного досвіду тощо. До того ж, формування інформаційно-освітнього середовища є складником професійної компетентності педагогів.

Важливим елементом системи науково-методичного супроводу розвитку професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти є відкриття блогу кафедри виховання й розвитку особистості.

Одним із доцільних засобів у педагогічній практиці є сервіс Веб 2.0, мережевий щоденник, тобто блог. Термін «блог» походить від англ. blog (webloggin) – мережевий журнал або щоденник подій – тип веб-сайту, основним змістом якого є записи (тексти, зображення, посилання, мультимедіа), що додаються регулярно й мають назву «пости». Пости публікують на такому сайті у зворотному

порядку (останній пост зверху) та містять особисті думки, матеріали автора. Найцікавішою для педагога є інтерактивність блогів – можливість розміщення автором навчальної інформації у будь-якому вигляді, яку інші відвідувачі можуть використовувати, поліпшувати, коментувати, оцінювати, тобто брати участь у формуванні електронних ресурсів [6, с. 2–6].

Блог кафедри має персоналізований характер, тобто записи призначені для певних категорій слухачів, закріплених за кафедрою, зокрема керівників гуртків закладів позашкільної освіти, публікації подані за розділами: нормативно-правова база, інформації про графік проведення курсів підвищення кваліфікації, тематика спецкурсів, корисні посилання та відомості про співробітників кафедри та контакти. Блог постійно оновлюється постами – стрічками повідомлень, відгуків, коментарів відвідувачів, що створює середовище мережевого спілкування.

Результати дослідження. З метою вивчення рівня науково-методичного супроводу була розроблена анкета оцінки якості освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти. Результати анкетування свідчать, що 320 респондентів оцінили загальну ефективність системи післядипломної педагогічної освіти, а саме, як ця система допомагає інформаційно та методично збагатити знання сучасного педагога. Так, 63% опитуваних вважають, що навчання на курсах підвищення кваліфікації дозволило значно підвищити рівень володіння методикою позашкільної освіти; 38 % респондентів зазначили, що методи навчання на курсах є сучасними; 31 % – традиційними та 31 % – орієнтованими на потреби слухача; 88 % опитуваних підкреслили, що проведення педагогічної практики на базі опорного закладу є доцільним; 12% – недоцільним.

Серед чинників, що сприяють ефективності освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації, 51% респондентів назвали зміни форм підвищення кваліфікації; 15% – модернізація змісту програм курсів підвищення кваліфікації керівників гуртків; 12%; – використання активних методів навчання; 10% – запровадження диференційованого підходу до навчання на курсах; 4% – зміна методів оцінювання та контролю; 2% – привабливість дизайну факультету підвищення кваліфікації.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, створена система науково-методичного забезпечення курсів підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти дозволяє в повному обсязі реалізувати завдання післядипломної освіти, забезпечити організаційно-методичну підтримку розвитку професійної компетентності педагогів.

Перспективи подальших розвідок. Розроблення науково-методичного супроводу підвищення кваліфікації педагогів закладів позашкільної освіти не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми та створює

передумови для подальших наукових пошуків її вирішення. Подальшого дослідження потребує зміст підвищення кваліфікації, запровадження дистанційних форм навчання, застосування критеріїв і методів вивчення рівня розвитку професійної компетентності педагогів-позашкільників у системі післядипломної освіти.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2004. 1728 с.
2. Концепція нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>.

3. Лобода Ю. Г. Неперервний науково-методичний супровід підготовки майбутніх інженерів. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2012. № 5(23). С. 248–253.
4. Сорочан Т. М. Науково-методичний супровід – нова концепція розвитку професіоналізму вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Наук.-методичний супровід модернізації початкової освіти*: зб. Луганськ, 2002. 236 с.
5. Стратегія розвитку позашкільної освіти. *Освіта*. 2018. 19–26 вересня (№35–36).
6. Табарчук І. Освітній блог: поняття, особливості, різновиди й алгоритм створення блогу вчителя. *Педагогічна майстерня*. 2012. №12(24). С. 2–6.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 30.10.2018

Воронина Г. Л. Научно-методическое сопровождение повышения квалификации педагогов учреждений внешкольного образования.

А Научно-методическое сопровождение повышения квалификации педагогов-внешкольников является актуальной проблемой качественного обновления системы последипломного педагогического образования. В статье описаны суть, функции и дана характеристика компонентов научно-методического сопровождения. Подчеркнуто, что научно-методическое сопровождение курсов повышения квалификации позволяет обеспечить развитие профессиональной компетентности педагогов учреждений внешкольного образования.

Ключевые слова: научно-методическое сопровождение; повышение квалификации; последипломное образование; учреждение внешкольного образования; профессиональная компетентность; образовательная программа; информационная среда; блог

Voronina Halyna. Scientific and methodological support for teachers of out-of-school institutions' professional development.

S Scientific and methodological support for teachers of out-of-school institutions' professional development is an actual of qualitative postgraduate pedagogical education system update. The article described the essence, functions and presented characteristic of Scientific and methodological support of components. It was underlined that scientific and methodological support of these courses allowed to ensure the development of teachers of out-of-school institutions professional competents.

Key words: scientific and methodological support; in-service education; post-graduate education; institution of out-of-school education; professional competence; educational program; information environment; blog